

1. [Vlaamse NME-dag: laatste plaatsen](#)
2. [MOS-logo's 2009](#)
3. [Vlarempel: Vlaamse milieuwetgeving voor scholen herwerkt](#)
4. [Ecocampus: Expo 'Eigen kweek' en filmpjeswedstrijd](#)
5. [Oproep: 2de editie Markt 'duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs'](#)
6. [Meer groene speelruimte voor jongeren](#)
7. [NME rond 'Vergroening': nieuwe webpagina's](#)
8. [Lespakket voor het basisonderwijs over duurzame ontwikkeling: 'Rovers in het Biezebos!'](#)
9. ['Natuurfestival' in Adinkerke en De Panne](#)
10. [NME-project in de kijker: Demos](#)
11. [NME-aanbod in Vlaanderen](#)
12. [eNneeMmeE](#)

1. Vlaamse NME-dag: laatste plaatsen

Ben je geïnteresseerd in NME of doe je zelf aan NME? Ben je nog vrij op dinsdag 20 oktober 2009? Dan ben je welkom op de eerste Vlaamse NME-dag van 8u30 tot 17u00 in hotel Crowne Plaza vlakbij het Brusselse Noordstation. Deelnemen is gratis. Het aantal overblijvende plaatsen is beperkt.

➤ Bekijk het programma met keuze uit een 30-tal sessies (debatten, lezingen, creatieve ateliers, ronde tafels, demonstraties, praktijkvoorbeelden, excursies...) rond 7 thema's of rode draden op <http://VlaamseNME-dag.ine.be>.

[top](#)

2. MOS-logo's 2009

Elk jaar belooft Milieuzorg op School (MOS) scholen die het voorgaande schooljaar werk maakten of verder werkten aan een eigen milieuzorgsysteem: 190 scholen behaalden hun 1ste logo, 124 scholen behaalden hun 2de logo en 63 scholen ontvangen op donderdag 12 november hun 3de logo in het Consciencegebouw in Brussel.

➤ De lijst van laureaten vind je op www.milieuzorgopschool.be

[top](#)

3. Vlarempel: Vlaamse milieuwetgeving voor scholen herwerkt

Bij milieuzorg op school is het belangrijk dat een school zelf voldoet aan de Vlaamse milieuwetgeving. De herwerkte 'Vlarempel' brochure biedt scholen het antwoord op veel voorkomende vragen i.v.m. milieuvergunningen, grondwaterwinning, afval, bodem, lozingsnormen voor afvalwater en heffingen. Zo kunnen ze een milieuvriendelijke en veilige werkomgeving creëren voor leerlingen en personeel.

De brochure is het resultaat van een samenwerking tussen het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (afdeling Milieu-integratie en –subsiëringen en afdeling Milieuvergunningen), OVAM, VMM en het Departement Onderwijs. Ze is gebaseerd op de Vlaamse milieuwetgeving, situatie maart 2009.

➤ Lees vanaf eind oktober meer op www.milieuzorgopschool.be

In de 2de helft van oktober krijgen secundaire scholen de brochure bij MOfsterd 14. Een gedrukt exemplaar kun je aanvragen bij bert.degroote@ine.vlaanderen.be.

[top](#)

4. Ecocampus: Expo 'Eigen kweek' en filmpjeswedstrijd

De expo over duurzame (lokale en seizoensgebonden) voeding 'Eigen Kweek', op maat gemaakt voor studenten, was van april tot juni al te bewonderen in enkele Antwerpse studentenrestaurants. In het najaar hervat deze expo haar reis. Een bezoekje brengen kan in het 1ste semester van het nieuwe academiejaar (2009-2010) in enkele instellingen van de Associatie Universiteit Gent, de Associatie KULeuven en de Associatie Universiteit-Hogescholen Limburg.

» Je vindt de exacte locaties en data op <http://eigenkweek.lne.be>

Onder de titel 'Doe eens iets grappigs voor het milieu' organiseerde Ecocampus vorig academiejaar een **filmpjeswedstrijd** voor studenten van het hoger onderwijs. Twee studentes van de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB) mochten begin augustus de hoofdprijs, een stoere cruiserfiets, in ontvangst nemen. Het winnende filmpje en de foto's van de uitreiking staan op

<http://ecocampus.lne.be>.

[top](#)

5. Oproep: 2de editie Markt 'duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs'

Vorig jaar bracht deze **Markt** meer dan 200 geïnteresseerden samen in Brussel om er ervaringen uit te wisselen, te netwerken en te leren van de beste voorbeelden. Op **5 maart 2010** organiseren DHO Vlaanderen, Ecocampus en Sociale Economie op de Campus een **2de editie!**

Werk je aan een concreet project rond duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs? Werk je aan duurzaamheid op de campus? Werkt je hogeschool of universiteit rond maatschappelijke uitdagingen met het oog op een rechtvaardige, gezonde samenleving voor morgen? Of maak je op een andere manier werk van duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs?

» Wil je je ideeën en ervaringen tentoon stellen in een marktkraampje of als thema bespreken tijdens een interactieve 'ronde tafel'-workshop? Stuur dan een e-mail naar elke.vanwildemeersch@lne.vlaanderen.be of magali.decloedt@dhovlaanderen.be.

[top](#)

6. Meer groene speelruimte voor jongeren

- De Vlaamse overheid start met het project '**Speelgroen**' **15 proefprojecten**: 15 lokale jeugdgroepen kunnen hun terreinen op een avontuurlijke en natuurrijke manier herinrichten. Alle betrokken partners (zowel leiders, eigenaars, beheerders, als jeugdconsulenten...) zitten mee rond de tafel. Ook de kinderen kunnen hun inbreng kwijt via een ideeëndag, waarop iedereen zijn wensen en voorstellen kan presenteren. Studenten Tuin- en Landschaps-architectuur van de Hogeschool Gent en de Erasmushogeschool verwerken alle resultaten tot een globaal ontwerp.

» Volg deze 15 proefprojecten via <http://speelgroen.lne.be>

- Op **donderdag 22 oktober** organiseren de provincie Limburg en het Steunpunt Jeugd een '**Speelgroen**'-toer. Laat je inspireren door een 4-tal voorbeelden van 'Limburgs speelgroen' en discussieer en denk mee over groene speelruimte voor jeugd en jeugdwerk.

» Lees meer op <http://www.steunpuntjeugd.be/bosennatuur>.

» Inschrijven voor 15 oktober bij katrijn.gijssel@steunpuntjeugd.be
T 02 551 13 78

- Vorig jaar onderzocht het **onderzoekscentrum 'Kind en samenleving'** i.s.m. het departement Humane Kinesiologie van de KULeuven de relatie tussen het buiten spelen van kinderen en de (on)beschikbaarheid en kwaliteit van de bespeelbare publieke buitenruimte in Vlaanderen. Het belang en de noodzaak van voldoende en bereikbare groene ruimte komt hierin sterk naar voor. Ook blijkt dat jeugdbewegingen een belangrijke bijdrage leveren om kinderen bos en andere **groene ruimte te laten ontdekken en beleven**.

» Lees [het volledige onderzoek](#)

- **Bomen** vind je zowel op het platteland als in de stad. Ze zijn ideaal om sociale en klimcapaciteiten te stimuleren. In bomen klimmen heeft ook een positief effect op de ontwikkeling van kinderen. Ze leren doorzetten, gevaren inschatten, voorzichtig zijn, aandachtig zijn... Natuurlijk zijn niet alle bomen geschikt om in te klimmen.

[top](#)

Steunpunt Jeugd verzamelde de klimrichtlijnen, een lijst met boeiende klimbomen en nog veel meer in de inspiratiebrochure 'Goe Gespeeld'.

Goe gespeeld! is een VIRUS-project van Steunpunt Jeugd, Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, Karuur, Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en –consulenten, KLJ en KSJ-KSA-VKSJ met steun van de Vlaamse overheid.

► Lees meer op op <http://www.steunpuntjeugd.be>

7. NME rond 'Vergroening': nieuwe webpagina's

De webpagina's van de werking 'Vergroening' zitten in een fris nieuw kleedje. De structuur is nog meer klantgericht. Zo wil de werking je ondersteunen in je zoektocht naar meer **kindvriendelijk groen**. Spelenderwijs contact met de natuur is immers belangrijk. Maar waar kun je dit nog realiseren?

► Op <http://vergroening.lne.be> vind je vele ideeën en inspirerend fotomateriaal. Beslist een bezoekje waard!

[top](#)

8. Lespakket voor het basisonderwijs over duurzame ontwikkeling: 'Rovers in het Biezebos!'

Jeugdauteur **Marc de Bel** schreef 'Rovers in het Biezebos!'. In het kader van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) is het verhaal ook beschikbaar als **lespakket voor leerkrachten uit het basisonderwijs**.

Het lespakket wil kinderen de nodige competenties meegeven om, elk op hun manier, bij te dragen aan een meer duurzame toekomst. De gebruikte methodiek is die van het 'verhalend ontwerpen', waarbij alle leeractiviteiten in een verhaallijn staan. Kinderen voelen zich van bij het begin betrokken tot of identificeren zich met een personage. Daardoor leren ze kijken, voelen en handelen zoals hun personage dat zou doen. Het verhaal zelf is een metafoer voor de manier waarop wij met onze planeet en haar bewoners omgaan. Het toont, vanuit een fantasiewereld, aan dat wat we hier en nu doen, gevolgen heeft voor anderen elders op onze wereldbol en voor later.

Het lespakket is geschikt voor de oudste kleuters en leerlingen uit de 1ste (als voorleesboek) en 2de graad (als leesboek) van het lager onderwijs. Het is flexibel en bruikbaar op maat van elke klas. Leerkrachten kunnen de uitgewerkte lessuggesties aanpassen of er zelf andere leeractiviteiten bij bedenken. Het pakket komt ook tegemoet aan heel wat ontwikkelingsdoelen, eindtermen en leerplandoelstellingen.

Een lespakket bestaat uit 20 boekjes, een leerkrachtenhandleiding en een cd-rom met teksten, tekeningen en muziek.

MOS-basisscholen die in 2009 een 1ste, 2de of 3de logo verdienden, krijgen het lespakket cadeau (ook alle basisscholen die eerder al een 3de logo haalden).

Andere scholen kunnen het lespakket **bestellen voor 5 euro**.

► Meer info en bestellen vanaf 2de helft november: www.milieuzorgopschool.be of <http://edo.lne.be>.

In MOSTerd 12 (p. 53) kwam de methodiek 'verhalend ontwerpen' al aan bod.

[top](#)

9. 'Natuurfestival' in Adinkerke en De Panne

Zin in een weekendje natuur? Tijdens het 'Natuurfestival' op 3 en 4 oktober 2009 krijg je de kans om de natuur te beleven met al je zintuigen, helemaal gratis!

Op zaterdag is er vanaf 14u00 een **natuurspelnamiddag** voor kinderen door jeugd- en natuurverenigingen in speelzone Garzebekeveld, een milieufietsroute (20 km) en 's avonds (tot 21u00) een poëziewandeling door de Oosthoekduinen.

Op zondag zijn er van 10u00 tot 18u00 nog meer **activiteiten**: een safarizoektocht in VNR De Westhoek, een marktwagen rond duurzaam bouwen, Eco-driving, exploratie in de boomkruinen, themawandelingen, prijsuitreiking MOS-cartoonfestijn en tal van **workshops**: circus, insectenhotelletjes, vogelvoer, natuurbeleving met kleuters...

► **Praktisch:**

- Locatie op zaterdag: Beheersboerderij Koekuithof (Garzebekeveld),

[top](#)

Kromfortstraat 27 in Adinkerke.

- Locatie op zondag: VBNC De Nachtegaal, Olmendreef 2 in De Panne

Het 'Natuurfestival' is een organisatie van de gemeente De Panne, VBNC De Nachtegaal en diverse lokale jeugd- en natuurverenigingen.

Meer info: www.vbncdenachtegaal.be - www.depanne.be
nachtegaal.anb@vlaanderen.be – T 058 42 21 51

10. NME-project in de kijker: Demos

Vorig schooljaar vroegen meer dan 200 MOS-leerlingen aandacht voor diverse milieuthema's via allerlei acties binnen het **project Demos van Globelink vzw**. Het project creëerde zo meer draagvlak voor de MOS-werking van de deelnemende scholen.

Zoek je zelf een originele manier om meer leerlingen bij Milieuzorg Op School (MOS) te betrekken? De jeugddienst van Globelink maakte voor leerkrachten de publicatie '**Demos voor dummies**', inclusief dvd. Met het boekje en de dvd bekijk je welke stappen en methoden succesvol zouden kunnen zijn voor jouw school. Voor de jongeren zelf is er ook een kleiner, tot actie prikkelend, boekje.

» Bestel gratis je exemplaar via demos@globelink.be of op 02 527 91 94. Lees meer over dit [NME-subsidieproject](#)

Naar aanleiding van dit project plant **MOS** een dynamisch en creatief vormingstraject. In 3 sessies biedt het methodieken en principes aan om MOS-leerlingen te motiveren en te begeleiden bij het opzetten van acties waarbij ze de hele school betrekken. De 1ste sessie zou in november plaatsvinden.

» Scholen houden best de digimos en de e-mails van hun MOS-begeleider in de gaten.

[top](#)

11. NME-aanbod in Vlaanderen

» Op zoek naar NME-aanbod in Vlaanderen? Je vindt het in de NME-inventaris op <http://nme.milieuinfo.be/>

Onder de knop '**tijdelijk aanbod**' kun je ook de [NME-agenda](#) raadplegen.

Staan jouw organisatie en NME-aanbod nog niet in deze databank? Gebruik dan de [beheersmodule](#) en voeg zelf je aanbod toe.

Raadpleeg ook het online overzicht van [uitleenbare doe-koffers](#) en [tentoonstellingen](#).

Benieuwd naar het aanbod van onze **NME-centra**?

In een enkele muisklik krijg je een overzichtslijst van hun aanbod in de NME-inventaris.

- » [NMEC De Helix](#)
- » [NEC De Vroente](#)
- » [VBNC De Nachtegaal](#)

In de kijker:

» [11 tot 18 oktober 2009: Week van het bos: 'Zaad met pit'](#) – Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw en het Agentschap voor Natuur en Bos

» [20 oktober 2009: Eerste Vlaamse NME-dag: 'Natuur- en milieueducatie \(NME\) in Vlaanderen: een druppel op een hete planeet?'](#) – Departement LNE - Dienst Natuur- en milieueducatie (NME)

» [24 tot 25 oktober 2009: Dagen van de trage wegen](#) - Trage wegen vzw

» [28 oktober 2009: Schoolse NME, mag het iets meer zijn?](#) (Kleuter en LO) -Natuureducatiecentrum De Vroente

» [12 tot 22 november 2009: Week van de Smaak & Soep op School](#) - Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw (FARO)

[top](#)

- » [21 tot 29 november 2009: Europese week van de afvalvermindering](#) - Leefmilieu Brussel
- » [24 tot 26 november 2009: 23ste NME-Beneluxwerkconferentie](#): 'Educatie voor Duurzame Ontwikkeling in de NME-praktijk: uitdagingen voor Hoofd, Hart en Handen' - Departement LNE - Dienst Natuur- en milieueducatie (NME)
- » [28 november 2009: ANNET Netwerkdag](#) - Antwerps netwerk voor natuur- en milieueducatie (ANNET)
- » [2009: 'Jaar van de Egel' en 'Oktober, de jaarlijkse Energie- en Milieumaand'](#) – EcoHuis Antwerpen (EHA)

12. eNneeMmeE

- » **WWF lanceert een dvd 'SOS Klimaat, voor ons is het de hoogste tijd!'** met 5 thematische clips over de impact van de klimaatverandering (op de polen, in België, op de oceanen, op de plantenwereld, op de droogte en overstromingen), 4 interviews met klimaatgetuigen (uit Fiji, Duitsland, België en Nepal) en 35 clips van dieren die hun verhaal 'vertellen'. De dvd is voornamelijk bedoeld voor leerkrachten 3de graad basisonderwijs en 1ste graad secundair onderwijs. Meer info over de dvd en het begeleidende lesmateriaal: www.wwf.be/school/sosklimaat Vraag de dvd gratis aan via de website.
- » Tijdens het schooljaar 2008-2009 berekenden 200 klassen hun **ecologische voetafdruk** en ze engageerden zich om hun voetafdruk met een oppervlakte van 100 keer de Grote Markt van Brussel te verkleinen. Laat ook dit jaar de acties van jouw klas meetellen met '**Voetzoekers**', een project van **WWF en Ecolife!** De campagne is geschikt voor BSO, TSO, KSO en ASO van de 2de en 3de graad secundair onderwijs. [Lees meer op www.wwf.be/voetzoekers.](http://www.wwf.be/voetzoekers)
- » Het Nederlandse **Springzaad** ontwikkelde samen met het team NME van de Gemeente Amstelveen een cursus '**Vrij spel voor Natuur en Kinderen**'. In 6 bijeenkomsten doorlopen ze de verschillende stappen 'van droom naar werkelijkheid'. De cursus start op 26 oktober 2009 en vindt plaats op de Speelboerderij Elsenhove in Amstelveen. Meer info en alle data vind je op <http://www.springzaad.nl>.
- » Jongeren tussen 16 en 25 jaar kunnen terecht op www.jongerenambassadeurs.be met hun voorstellen om de klimaat-verandering aan te pakken. De jeugddienst van **Globelink en de Vlaamse Jeugdraad** vullen samen met Pantopicon de inhoud en de vorm van de sessies in. Zo kunnen Vlaamse jongeren een creatief advies meegeven met de Belgische delegatie naar de volgende klimaatop in Kopenhagen. Eén van de jongeren kan zelfs mee als officieel lid van deze delegatie.
- » **De Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV)** bracht recent een nieuwe publicatie uit: het 'Vademecum Draagvlakverbreding voor Bosuitbreiding en Natuurontwikkeling'. [De digitale versie van dit boek vind je op www.vbv.be/publicaties.](http://www.vbv.be/publicaties)
- » **De Vlaamse overheid** plaatst van 5 tot 9 oktober 2009 '**Duurzame ontwikkeling**' centraal. Een infomarkt, rondleiding, modeshow of maaltijd... Waaraan doe jij mee? Je kiest zelf uit een programma boordevol activiteiten – de ene al ludieker dan de andere, maar altijd even boeiend en leerrijk. Lees meer op <http://do.vlaanderen.be>.
- » Ook **de federale overheid** zet op 20 oktober 2009 zijn duurzame voet voor met een **Dag van de Duurzame Ontwikkeling**. Lees meer op <http://www.fedweb.belgium.be>.
- » Tijdens de **Dag van de Natuur**, op 21 en 22 november 2009, steken duizenden vrijwilligers op bijna 100 plaatsen de handen uit de mouwen om mee te helpen met het beheer van onze natuurgebieden. Dit jaar staat deze Dag van de Natuur in het teken van het bos. Lees meer op <http://www.natuurpunt.be>.
- » Van 30 september tot 10 oktober 2009 loopt de Week van de eerlijke handel

'Maak van België het Land van de Fair Trade!'. Op 30 september geeft Oxfam het startschot met een spetterend evenement aan de voet van het Atomium. Lees meer op <http://www.oww.be/weekvandefairtrade>

✘ Het Vlaams Energieagentschap roept ook dit jaar oktober uit tot de **Maand van de Energiebesparing**. Het agentschap biedt in de loop van de maand onder andere een bezoek van een energiedeskundige of van de energiebus. Bekijk alle energiesparende activiteiten op www.energiesparen.be/oktober.

[schrijf je uit](#) | [archief](#) | [printversie.pdf](#)

Reactie op dit NME-zine? Laat iets weten aan vanessa.depelecijn@lne.vlaanderen.be

Ken je nog andere geïnteresseerden? Stuur hen dit NME-zine. Het volgende NME-zine verschijnt **eind november 2009**.

Het NME-zine is een tweemaandelijks elektronische nieuwsbrief van de dienst Doelgroepenbeleid, Natuur- en Milieueducatie van de Afdeling Milieu-integratie en –subsiëringen van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Deze nieuwsbrief informeert over evoluties in de natuur- en milieueducatieve sector, stimuleert netwerkvorming binnen deze sector en maakt het brede publiek warm voor actuele milieuproblemen door middel van vernieuwende educatieve acties, pakketten en publicaties.

Dit e-zine bereikt ruim 2000 abonnees uit het onderwijs, de NME-centra, de natuur- en milieuverenigingen, de administraties, de provincies, de gemeenten, de landbouweducatie, het jeugdwerk en het sociaal-culturele volwassenenwerk.

Wil je ook op de hoogte blijven over initiatieven van het Departement LNE op het vlak van milieu-, natuur- en energiebeleid? [Abonneer je dan op het LNE-zine](#).

Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen, Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel, tel. 02 553 82 18, fax 02 553 80 25, nme@lne.vlaanderen.be - <http://milieueducatie.lne.be>
v.u.: J.-P. Heirman, Secretaris-generaal, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE)